

SOVITTELUN TULEVAISUUS: KOHTI PROFESSIOTA?

Sovittelijapäivät 7.2.2019

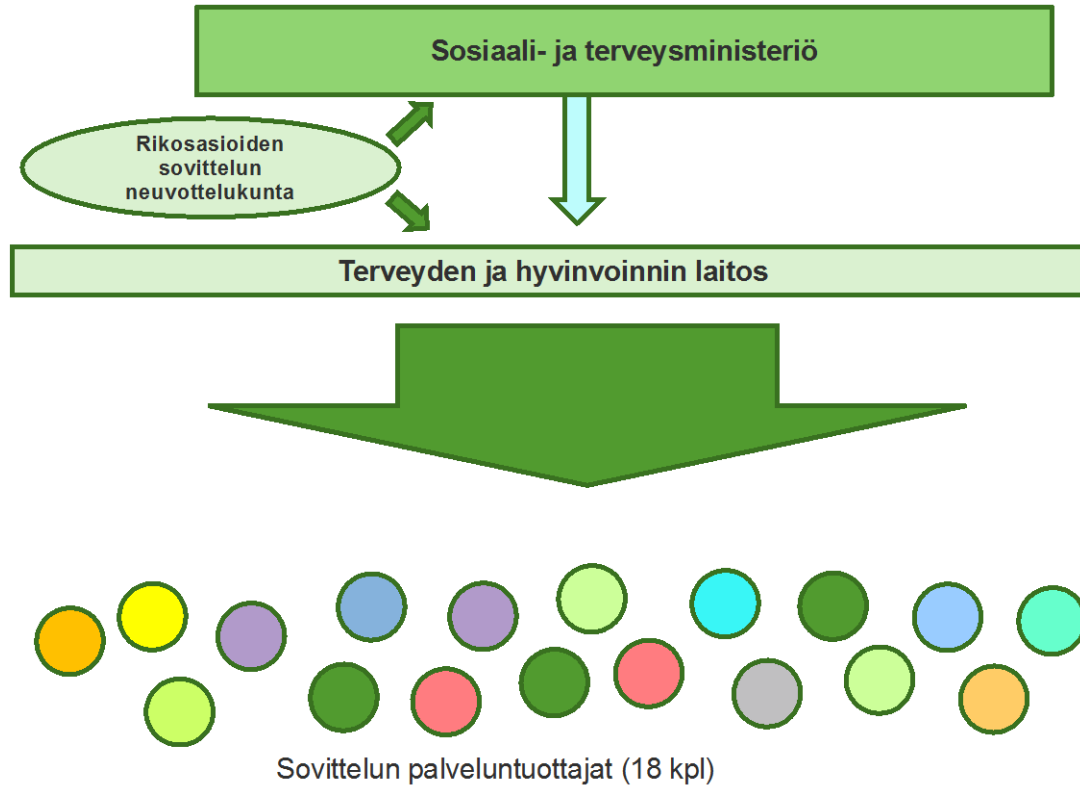
Kehittämispäällikkö Henrik
Elonheimo, THL

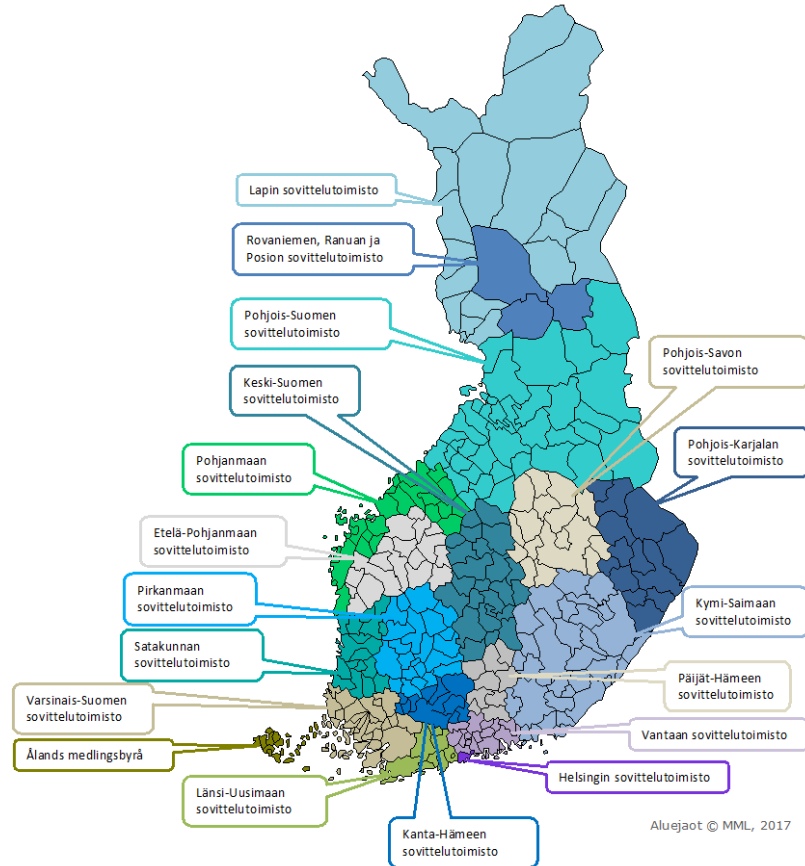
RIKOS- JA ERÄIDEN RIITA-ASIOIDEN SOVITTELU: MERKKIPAALUJA

- 1983: Toiminta alkoi projektina Vantaalla
- 2006: **Sovittelulaki** voimaan 2006
- 2016: **THL** kehittämis- ja koordinoituvastuuseen
- 2017: **15 000** tapauksen raja rikki
- 2018: **Valtionapu** kasvoi
- 2019: Sovittelijoiden **kulukorvaus** kasvoi

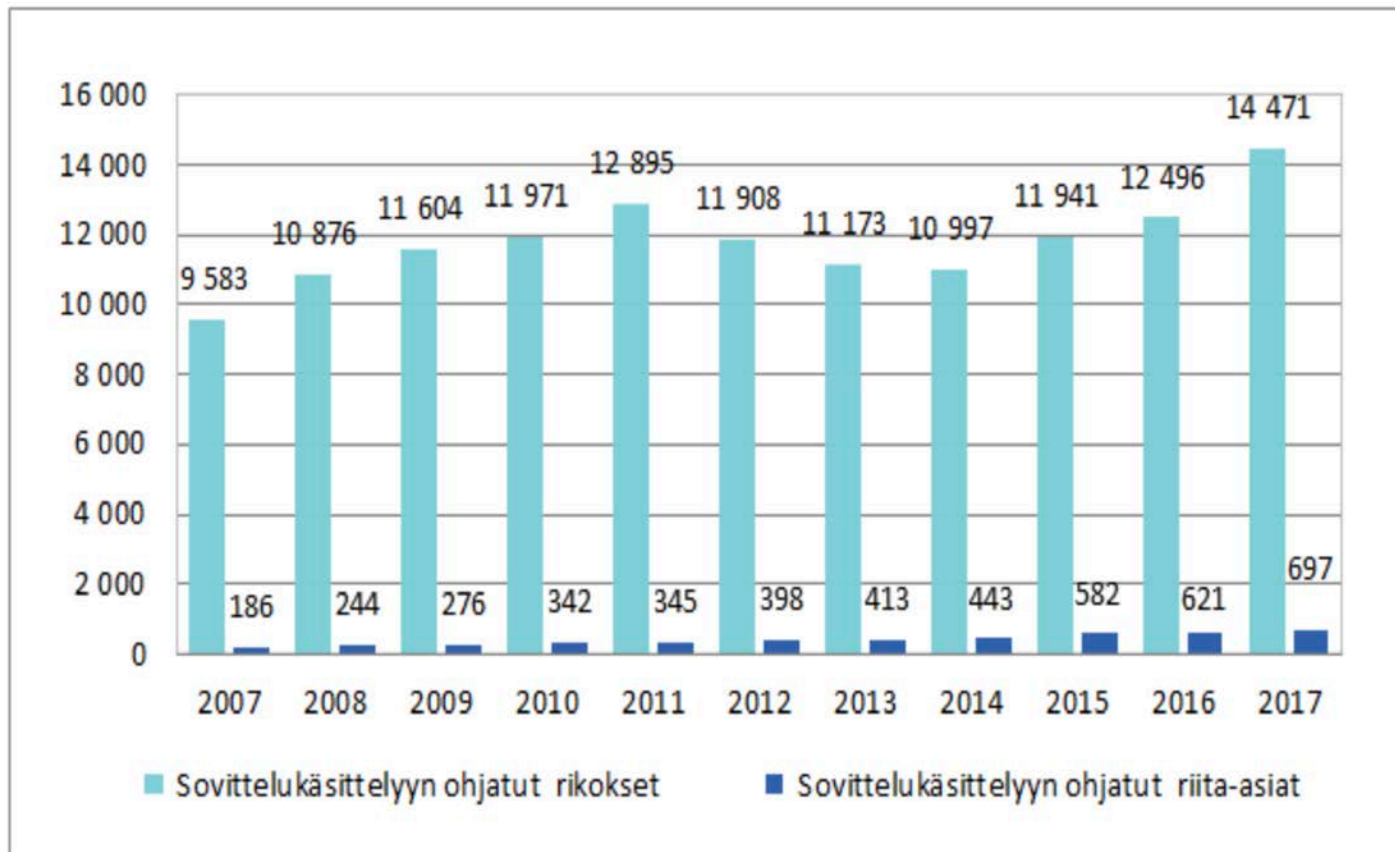
SOVITTELUPALVELUIDEN HALLINNOLLINEN ORGANISAATIO

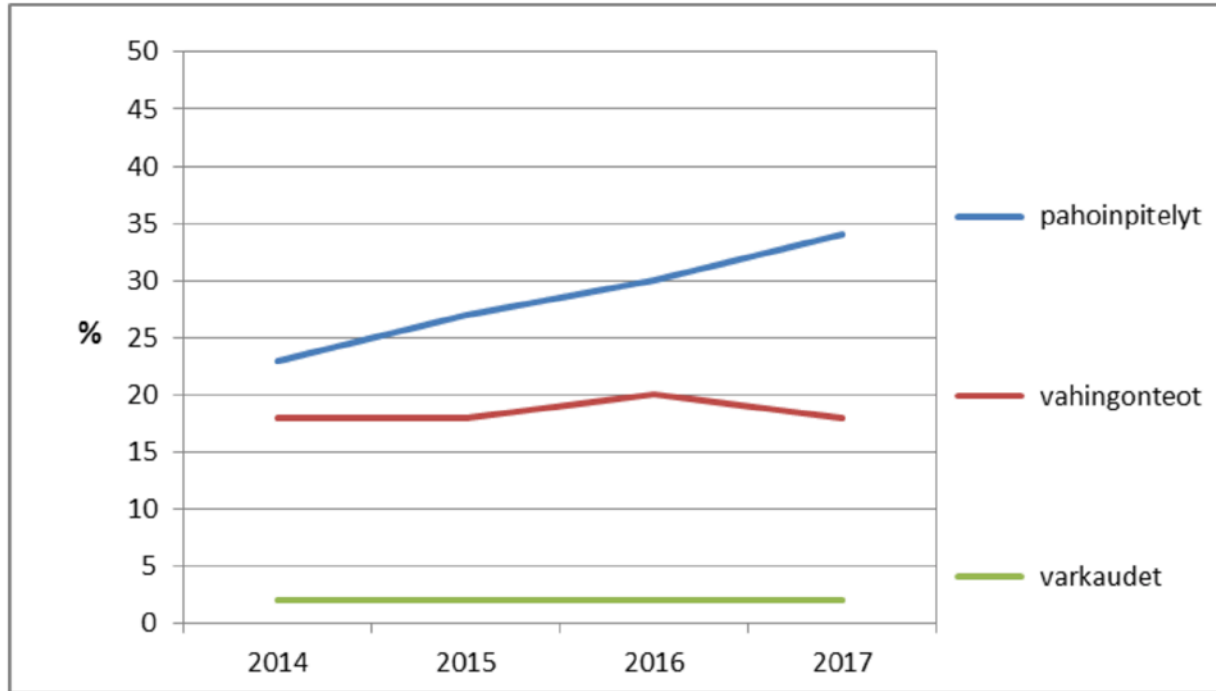
Rikos- ja riita-asioiden sovittelun palveluntuottajien toimialueet 2018

Kuvio 1. Sovittelukäsittelyyn ohjatut rikos- ja riita-asiat 2007–2017

Kuvio 3. Tiettyjen, sovitteluun ohjattujen rikosten osuus poliisin selvittämistä rikoksista 2014–2017, (%)

Lähde: Rikos- ja pakkokeinotilasto. SVT. Tilastokeskus

YHTEISTYÖ AMMATTILAISTEN JA VAPAAEHTOISTEN VÄLILLÄ

- Suomessa rikos- ja eräiden riita-asioiden sovittelu nojaa vahvasti vapaaehtoissovittelijoiden panokseen
- **1,4 milj.** suomalaista tekee **jonkinlaista** vapaaehtoistyötä

AMMATTILAISET SOVITTELU-TOIMISTOISSA

- **N. 100**
 - Vastaavia 18, ohjaajia 68 ja muuta henkilöstöä 14
- Rekrytoivat, valvovat ja ohjaavat vapaaehtoissovittelijoita
- Oltava soveltuva korkeakoulututkinto
- Voivat sovittaa myös itse

VAPAAEHTOISSOVITTELIJAT

- N. 1200
- Saavat vain kulukorvauksen
- Sovittelijana voi toimia henkilö, joka on suorittanut sovittelutoimintaan **perehdyttävän koulutusjakson** ja jolla muutoin on sellainen **koulutus, taito** ja **kokemus**, jota tehtävän asianmukainen hoitaminen edellyttää, ja joka on muutoin tehtävään **soveltuva**
- Peruskurssi: n. 50 kontaktiopetustuntia
- Jatkokoulutus:
 - Lähisuhdeväkivalta (170 tuntia)
 - Lapset & nuoret (100 tuntia)

Sovittelu on **erityisen vaativaa vapaaehtoistyötä:**

Kv + kansalliset normit + restoratiivinen oikeusteoria asettavat vaatimuksia sovittelijoiden kelpoisuudelle, koulutukselle ja toiminnalle

- Sovittelijoiden toimintaa **valvotaan**
- Noudatettava **yhtenäisiä käytäntöjä**
- Asiat osapuolille **ainutkertaisia ja tärkeitä**
- Sovittelu lähellä **viranomaistehtävää** ja voi vaikuttaa viranomaisten päätöksiin

SOVITTELIJAN OSATTAVA MM.:

- Arvioida sovittelun edellytykset: osapuolten **vapaaehtoisuus** ja **voimavarat**
- Kohdella osapuolia **tasapuolisesti**, samalla varmistuen rikoksen **hylättävyys**
- **Tasapainottaa** osapuolten valtasuhdetta ja **osallistaa** kaikki dialogiin
- Arvioida osapuolten **palveluiden** tarvetta ja tunnettava **palvelutarjontaa**
- Lainsäädännön perusperiaatteita
 - Tehdä päteviä **sopimuksia**
 - Tarvittaessa estää **kohtuuttomat** sopimukset

MILLAINEN ON HYVÄ SOVITTELIJA?

- Kuuntelee ja havainnoi tilannetta aktiivisesti
- Tuntee roolinsa rajat; **ei ole terapeutti** eikä **tuomari**
 - Sovittelu ei ole terapiaa eikä minioikeudenkäynti
- Maltaa olla taustalla: **fasilitaattori**
- Oikeudenmukainen, kärsivällinen, hyvät tavat
- Selkeä ja hienotunteinen **kommunikaatio**
- Osoittaa tarvittaessa **johtajuutta** ja osaa ottaa tilanteen hallintaan; takaa turvallisuuden
- Osaa käsitellä **haastavia** asiakkaita ja tilanteita
- Tunnistaa myös **omat tunteensa** ja osaa käsitellä niitä ammattimaisesti
- Valmis **oppimaan** ja **kehittymään**

MIKSI MAALLIKOITA?

- Nils Christie: **Power trap**: koulutus tuo liikaa valtaa ja professiot varastavat konfliktit
- **Fasilitoiva** työtapa
- **Ymmärrettävä kieli**
- Asiakkaat **arvostavat**
- Joustavat **työajat**
- **Kustannustehokkuus**
- **Kansalaisyhteiskunta** vahvistuu
 - Rinnakkaisilmiö: lautamiehet
- Käytännössä vapaaehtoisten **koulutustausta** usein korkea

MIKSI AMMATTILAISIA?

- Kasvavat **laatuvaatimukset**
- Legitimiteetti, luotettavuus, imago
 - Helpottaa sovittelun sovellusalan laajentamista
- Tapaukset hyvin tärkeitä osapuolille ja sovittelulla voi olla oikeudellisia vaikutuksia

KOHTI AMMATTIMAISUUTTA?

- Tarvitaan tiettyä professionaalisuutta, mutta täysi ammattimaisuus olisi liian iso valtiosiirtymä talouden ja sovitteluideologian kannalta
- Maallikko- ja ammattilaistyö voidaan yhdistää: he voivat sovittaa yhdessä tai ammattilaiset voivat hoitaa vaativimmat asiat. Esim:
 - Yhteistyössä **katusovittelun** kanssa on ammattilainen mukana
 - **Vakavimpia** rikoksia ovat sovittelleet toimistojen ammattilaiset
 - LSVV sovittelu ammattimaistumassa?
- Miten vastataan ammattimaisuuden riskeihin? (konfliktivarkaus + korkeammat kustannukset)
 - Restoratiivisen oikeuden arvojen & periaatteiden ymmärrys
 - Asiakaslähtöisyys, joustavuus, **informaali oikeus**

ESIMERKKEJÄ VAATIMUKSISTA: LSVV-SOVITTELU

- Arvioidaan voisiko toinen kahdesta sovittelijasta olla **ammattihenkilö**
- Selvitetään kuinka paljon sovittelun ammattihenkilöstön määrää tulisi lisätä, mikäli ammattihenkilö osallistuisi sovittelun edellytysten arvioinnin lisäksi myös erillis- ja yhteistapaamisiin
- Selvitetään mahdollisuus palkata jokaiseen sovittelutoimistoon **soisiaalityöntekijä**
- **Palveluohjaus** varmistetaan sovitteluprosessin jokaisessa vaiheessa ja asiakkaat ohjataan saattaen vaihtaen tarpeenmukaisiin palveluihin
- Vahvistetaan sovittelun **tutkimuksellista** tietopohjaa
- Kehitetään sovittelijoiden ja sovittelun ammattihenkilöiden **koulutusohjelmia**
- Järjestetään vuosittain LSVV-sovittelun ohjaajille valtakunnalliset täydennyskoulutuspäivät

SOVITTELIJOIDEN KOULUTUSTARPEET

- Koulutus olennaista, jos haluamme lisää uskottavuutta, legitimizeettiä, laatua ja laajemman sovellusalan
- Täydennyskoulutukset
 - Monikulttuurinen sovittelu?
 - Vakavat rikokset?
 - Conferencing?
 - Riita-asiat?
 - Palveluohjaus?

VISIOITA

- Valtionapu
 - Nyt 7,1 miljoonaa → 15 000 asiaa
 - Ammattihenkilökunnan palkkataso
- Sovittelu oletusarvoksi
 - Säästöt **taloudellisia & inhimillisiä**
 - Myös riitajuttuja

Oikeusprosessiin liittyvä stressi ja reaktiiviset häiriöt

Yksinomaan Suomen käräjäoikeuksissa ratkaistaan vuosittain lähes 500 000 riita-asiaa ja noin 75 000 henkilöä joutuu vuosittain oikeuteen vastaajaksi rikosasiassa. Näin ollen huomattava määrä ihmisiä joutuu elämänsä aikana osalliseksi oikeusprosessiin. Oikeusprosessilla on taloudellisia, sosiaalisia ja psyykkisiä vaikutuksia ihmisten elämään, ja se koetaan usein psyykkisesti kuormittavaksi tilanteeksi, joka aiheuttaa monelle myös reaktiivisia häiriöitä tai sopeutumishäiriöitä. Näillä oireilla voi olla merkittävä vaikutus henkilön kykyyn esiintyä oikeudessa ja siten myös oikeudenkäynnin lopputulokseen. Oikeusprosessissa osallisena olevien ihmisten hyvinvoinnin parantaminen ja tukeminen edistävät oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä ja ihmisten oikeusturvan toteutumista.

SOVITTELUN OPETUS JA TUTKIMUS

▪ Opetus

- Ammattiryhmät jotka ohjaavat asioita sovitteluun
 - Polamk
 - Oikeustieteelliset tiedekunnat
 - OKL ym.
- Koulutusohjelma sovittelijoille
 - Professuuri
 - Laurea
 - Sertifikaatti?
 - Yhteiset arvot restoratiivisen oikeuden teoriasta (eettinen koodi)

▪ Tutkimus

- Asiakaspalaute
- Sovittelun vaikutus osapuolten tulevaisuuteen

Kooste huhti-joulukuu 2018 asiakaspalautteista (N=931)

Riviotsikot	Keskiarvo / arvo
Asiaani koskevat ratkaisut tehtiin yhteistyössä kanssani	4,73
Henkilöstö toimi puolueettomasti	4,76
Kanssani keskusteltiin tarpeestani saada muita palveluita	3,83
Keskusteluihin ja tapaamisiin käytettiin riittävästi aikaa	4,72
Koin saamani palvelun hyödylliseksi	4,56
Minua kohdeltiin ystävällisesti ja kunnioittavasti	4,80
Minua palvelleet henkilöt olivat osaavia ja ammattitaitoisia.	4,71
Minulle jäi tunne, että henkilöstövälisti minusta kokonaisvaltaisesti	4,57
Olen tyytyväinen sovitteluun kokonaisuutena	4,66
Osallistuin sovittelutapaamisen vapaaehtoisesti	4,87
Pystyin vaikuttamaan sovittelutapaamisen kulkuun ja lopputulokseen	4,59
Sain sovittelupalvelun sopivan ajan kuluttua tapahtuneesta rikos- tai riita-asiasta	4,27
Sain sovittelupalvelusta riittävästi tietoa harkitessani osallistumistani.	4,54
Sovittelutapaaminen helpotti oloani.	4,35
Sovittelutapaaminen sujui turvallisessa ja luottamuksellisessa ilmapiirissä	4,73
Sovittelutapaaminen/tapaamiset järjestyivät joustavasti	4,69
Sovittelutapaamisessa annettiin tilaa tunteiden ilmaisemiselle ja käsittelylle	4,60
Sovittelutilat olivat toimivat ja viihtyisät	4,48
Tulin kuulluksi sovittelutapaamisessa	4,83
Yksityisyyttäni kunnioitettiin	4,73
Kokonaisarvio: Voin suositella palvelua muille samasa tilanteessa oleville	4,69
Kaikki yhteensä	4,61

LISÄÄ VISIOITA

- **Keskushallinnon vahvistus**
 - Ennen AVI:t, nyt vain 2 täyttä työntekijää
 - THL:n etuina esim. taloushallinto-, juridiikka-, viestintätiimit ja synergia eri valtionpalveluiden tuottamisessa
 - Ihannetilana kuitenkin ”kriittinen massa”

Sovittelukenttä nähtävä kokonaisuutena

- Ministeriöt ylittävä yhteistyö: ”Ongelmakeskeisyys”
- Yhden luukun ”**oikeuspalvelukeskus**”?
- Yhden toimijan malli: ”**sovitteluvirasto**”?
- **Projektit vs. pysyvät** rakenteet
 - Dynaamisuus, innostus, ketteryys vs.
 - Pitkäjänteisyys, yhteistyö, identiteetti, arvostus

Mielipide | Vieraskynä

Erillisistä ministeriöistä pitää luopua

Etenkin laaja-alaisissa uudistuksissa yksittäisen hallinnonalan näkemys saattaa korostua liikaa yhteiskunnan kokonaisedun kustannuksella.

Julkaistu: 19.1. 2:00

LAINVALMISTELUN ongelmista on puhuttu viime kuukausina paljon. On raportoitu sosiaali- ja terveysministeriön lainvalmistelijoiden työuupumuksesta, poukkoilevasta johtamisesta ja siitä, että sote-uudistuksen paineet ovat lisänneet henkilöstön vaihtuvuutta. Sisäministeriö esitti omista nimissään poliisille lisävaltuuksia ihmisten terveystietojen tutkimiseen, vaikka asia koski merkittävilta osin myös sosiaali- ja terveysministeriön ja oikeusministeriön toimialaa.

SUJUVAMPAA ARKEA KAIKILLE

what MATTERS to me

Sovellus, joka auttaa muit huomioimaan henkilökohtaiset erityistarpeet.

KOKEILE ILMAISEKSI

KIITOS!

Palaute:

Henrik.Elonheimo@thl.fi